

πολιτισμός

Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

Αναδιφώντας το χθες (191)

Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Ρεθύμνης: Απολογισμός μιας πολυετούς συνεργασίας (1)

Εδώ και λίγες εβδομάδες έπιψα να συμμετέχω στο Διοικητικό Συμβούλιο του Ιστορικού και Λαογραφικού Μουσείου Ρεθύμνης, στο οποίο ανήκα

επίσημα από το 2015, αντικαθιστώντας την αιώνια Ροδούλα Σταθάκη - Κούμαρη στη θέση του Γενικού Γραμματέα. Πίστευα πάντα ότι θα πρέπει να δίνουμε τόπο στα νιάτα και το έχω πράξει σε αρκετές περιπτώσεις, όπως στο Κέντρο Νέων ως διοργανωτής, στον «Φάλκωνα» ως πρωτεργάτης, στη Σπηλαιολογική ως αντιπρόεδρος και αλλού. Σε όλες τις περιπτώσεις συνέχισα να συμμετέχω και να προσφέρω, σε ό,τι μου ζητήθηκε από τους συνεστατές. Οποιοδήποτε ή σχέση μου με το Λαογραφικό Μουσείο ξεκινά από το 1984 και θα συνεχιστεί -θεού θέλοντος και κορμηλοποιού επιτρέποντος- και μετά την παραίτησή μου.

Όμως, όπως έθεσα το θέμα στο σχετικό ευχαριστήριο στις εφημερίδες, το Ρέθυμνο θα πρέπει να στηριχτεί το Μουσείο με κάθε τρόπο. Το παραθέτω. «Με αφορμή την πρόσφατη αποχώρησή

μου από το Διοικητικό Συμβούλιο του Ιστορικού και Λαογραφικού Μουσείου Ρεθύμνης, στο οποίο διατηρούσα τα έξι τελευταία χρόνια τη θέση του άμισθου Γενικού Γραμματέα, θέλω να ευχαριστήσω τους δεκάδες πολίτες και φορείς με τους οποίους εργαστήκαμε για το άνοιγμά του προς την κοινωνία, με ημερίδες, τιμητικές εκδηλώσεις, εκθέσεις, εργαστήρια, εκδόσεις και εκπαιδευτικά προγράμματα. Συνεργαζόμενος με την Πρόεδρο του Φαλής Βογιατζάκη από το έτος 1997, μέσω του «Φάλκωνα», και από το 2012 από πιο κοντά, παραμένω συμμετοχός στους αγώνες και στις αγωνίες της.

Για μια ακόμα φορά θέλω να ζητήσω από τις αρχές και τους πνευματικούς ανθρώπους του Ρεθύμνου να στηρίξουν το κόσμημα αυτό της πόλης, και να ευχαριστήσω

τα μέσα ενημέρωσης για τη συμπαράστασή τους, ευχόμενος σ' αυτήν και σ' όσους αναλάβουν από εδώ και πέρα να έχουν κούραση και δύναμη». Εδώ πρέπει να διευκρινίσω ότι το Μουσείο είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου και, σύμφωνα με την αναθεώρηση του καταστατικού του, δημοσιευμένο σε Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως, σε περίπτωση δυσκολιών λειτουργίας του περιέρχεται στην ιδιοκτησία του Ιδρύματος Ελευθέρους Βενιζέλος.

Δεν θέλω να κάνω κακές σκέψεις και μάλιστα για τα Χανιά, από τα οποία ξεκίνησα την εκπαιδευτική μου πορεία και στα οποία την έκλεισα προ πενταετίας. Όμως δεν μπορεί να μη με ανησυχεί το γεγονός ότι εδώ και δεκαετίες οι φίλοι Χανιώτες προσπαθούν να στήσουν ένα λαογραφικό μουσείο χωρίς να τα καταφέρνουν, αν και τα διατιθέμενα κτήρια είναι πολλά και το ένα πλεονεκτικότερο από τ' άλλο. Με εμβληματικότερες βέβαια τις εγκαταστάσεις στη Χαλέπα της παλιότερης Σχολής Καλογραίων (Γαλλικής Σχολής των Αδελφών του Αγίου Ιωσήφ της Εμφανίσιας), όπου λειτουργούσε μέχρι σχετικά πρόσφατα η Αρχιτεκτονική Σχολή του Πολυτεχνείου Κρήτης.

Εκείνο που οπιοδήποτε λείπει από τους καλούς γείτονες είναι το προς έκθεση υλικό. Το υφιστάμενο της ΙΛΑΕΚ μπο

ρεί ίσως να συγκροτήσει ένα επαρχιακό λαογραφικό μουσείο όχι όμως κι ένα αντίστοιχο της πόλης των Χανίων, χωροθετημένο πολύ κοντά στο νεότευκτο και εντυπωσιακό από κάθε άποψη Αρχαιολογικό Μουσείο (εικόνα) αλλά και κοντά στο «Μουσείο-Οικία Ελευθερίου Βενιζέλου», στην ιδιοκτησία του οργανωτικού φορέα του οποίου είναι πιθανόν να περιέλθει κάποτε το δικό μας κόσμημα. Το οποίο σημειωτέον διαθέτει πλήθωρα και ποικιλία εκλεκτού υλικού όχι μόνο σε έκθεση αλλά και παροπλισμένο. Και που έχει σταματήσει πρακτικά να δέχεται μεγάλες δωρεές υλικού, αφού δεν έχει όχι μόνο εκθεσιακό χώρο αλλά ούτε καν αποθηκειακό.

Από το 1997 με τον «Φάλκωνα» αλλά και όλα τα χρόνια που ακολούθησαν προσπάθησα να βοηθήσω το Μουσείο στο δειλό και διστακτικό -ομολογούμενης- άνοιγμά του στην κοινωνία του Ρεθύμνου, ώστε να το στηρίξει κι αυτή με τη σειρά της. Γιατί τα εσοδά του, όσο κι αν προσπαθήσαμε να τα αυξήσουμε, είναι υποπολλα

πλάσια των εξόδων του και ισοσκελίζονται μόνο από τις γενναίες χορηγίες της προέδρου του Φαλής Βογιατζάκη, η οποία το έχει σαν δεύτερο παιδί της. Οποιοδήποτε αυτό δεν μπορεί να συνεχιστεί επ' άπειρον και οι φορείς του τόπου θα πρέπει να αναλάβουν τις ευθύνες τους.

Η βοήθεια τους μπορεί να είναι πολλών ειδών, σε χρήματα αλλά και υπηρεσίες, από την κηποτεχνική της υπηρεσίας

του δήμου μέχρι την παροχή δωρεάν νερού και την ανάληψη του κόστους εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εκδόσεων. Οι αρχές μας, πολιτικές, οικονομικές και εκκλησιαστικές, πρέπει να δραστηριοποιηθούν, αν θέλουν να συνεχίσουν να δείχνουν καμαρώνοντας ένα «διαμάντι» στους επίσημους επισκέπτες της πόλης (Σαντζέρη, Πατριάρχη κ.λπ.) αλλά κι αν θέλουν να μην έχει την πορεία των καραβιών μας προ ετών. Όπως βέβαια κι εκείνη κατά πολύ μικρότερων μουσείων, όπως ήταν το Μουσείο Ενάλιας Ζωής και η Έκθεση Ελένης Φραντζεσκάκη.

Θα συνεχίσω μ' έναν προσωπικό απολογισμό, αφού την τελευταία δεκαετία αφιέρωσα σ' αυτό χιλιάδες ώρες από τη ζωή μου, πονώντας το κι εγώ σαν παιδί μου. Ήδη από το 1984 είχαμε συμμετάσχει με τη σύζυγό μου για πολλές ώρες στην εξαιρετική συνεχόμενη ξενάγηση που μας είχε προσφέρει ο αείμνηστος Κωστής Ξεζάκης, προκειμένου να περιλάβουμε ένα ευάριθμο και έγκυρο αφιέρωμα στο βιβλίο μας «Ρέθυμνο, οδηγός για την πόλη». Θυμίζω ότι την περίοδο εκείνη το Μουσείο στεγαζόταν σε αίθουσες του παλιότερου σαπουναριού Παλιεράκη-Πίσσα, το οποίο είχε αγοράσει ο Δήμος με χρηματοδότηση του Υπουργείου Νέας Γενιάς και είχε μετατρέψει σε Κέντρο Νέων (εικόνα).

Ο Δήμος βέβαια είχε παραχωρήσει αρκετές αίθουσες για προσωρινή στέγαση όχι μόνο του Μουσείου αλλά και της «Πανακοθήκης «Λευτέρης Κανακάκης», που στη συνέχεια κατέλαβε ολόκληρο τον χώρο. Οι υπομονετικοί αναγνώστες θα μου επιτρέψουν εδώ μια παρεμβολή, που θυμίζει το «Πού είσαι νιότη πού 'δειχνες πως θα γινόμουν άλλος», δηλαδή το πόσο άσχημα είχε ξεκινήσει η σχέση με το Μουσείο, που αργότερα μετατράπηκε σε αγαστή συνεργασία. Μετά την κυκλοφορία της πρώτης έκδοσης του βιβλίου το 1985 μας είχε πάρει τηλέφωνο εκ μέρους του ένας δικηγόρος, ο οποίος μας είχε απειλήσει με μύρια όσα αν δεν επισυνάψαμε σ' αυτό σημείωμα με διόρθωση που να «αποκαθιστά» τα σχετικά με την ιστορία του.

πατέρας μου είχε διατελέσει μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου και γνώριζα τα πράγματα από μέσα. Σε κάθε περίπτωση του υπέδειξα να μην καταφύγει σε δικαστήρια, όπως απειλούσε, γιατί βέβαια θα κατέθετε σχετικά πληθώρα συμπολιτών, που θα μαρτυρούσαν τα αντίθετα από εκείνα που ισχυριζόταν.

Ήθελε με λίγα λόγια καλός εκείνος κύριος να γράψουμε ότι το Μουσείο δεν είχε καμία σχέση με την ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία Ρεθύμνης. Δεν διευκρίνιζε βέβαια ότι αυτό το εννοούσε από άποψη ιδιοκτησιακή, αφού από ιστορική ήταν γνωστό σε όλους ότι η μαγιά -και όχι μόνο- των εκθεμάτων του προερχόταν ακριβώς από τις συλλογές της ΙΑΕΡ. Είχε όμως πέσει στην περίπτωση, αφού ο

Του υπέδειξα να μην καταφύγει στα δικαστήρια και επειδή θα δημιουργούσε έτσι πρόβλημα ιδιοκτησιακό για τα εκθέματα, οι δωρητές των οποίων καθόλου δεν θα ευχαριστούσαν αν άκουγαν ότι δεν τα είχαν δωρίσει στην ΙΑΕΡ αλλά σε κάποιο ίδρυμα που δεν γνώριζαν και που πιθανά θα ζητούσαν την επιστροφή τους. Έτσι ο κύριος εκείνος δεν μας ξαναενοχλήσε, μας έδωσε όμως την ευκαιρία μιας κατευθείαν επικοινωνίας με τη Φαλή Βογιατζάκη, με την οποία αποκαταστήσαμε σχέσεις και μας παρέιχε πληθώρα υλικού, ώστε στις τρεις επόμενες εκδόσεις το Μουσείο να καταλάβει πολύ μεγαλύτερο αριθμό σελίδων στο βιβλίο μας. Σελίδες που πραγματικά τις άξιζε, όντας και τότε και σήμερα ένα από τα καλύτερα στο είδος του στον ελληνικό χώρο.

Εν τω μεταξύ το Μουσείο είχε μετακομίσει στις ιδιοκτησίες εγκαταστάσεις που το ξέρουμε σήμερα, στο αστικό μέγαρο δηλαδή της οικογένειας Clodio. Είχα τη χαρά να τεκμηριώσω διάφορα στη συνέχεια όχι μόνο για την οικογένεια αυτή, που διέθετε πολυάριθμα αγροτικά υποστατικά (στον Πίκρη, στο Χρωμνοναστήρι κι αλλού), αλλά και για τους μεταγενέστερους ιδιοκτήτες, τον Σελίμ μπέη και την οικογένεια Ζαχαρίου, εν τέλει. Να σημειώσω εδώ ότι ο Σελίμ Μπέης είχε ερωτευτεί μια χριστιανή. Οι αναγνώστες θα μου επιτρέψουν να αναφέρω πώς έγινε η πρόταση γάμου, όπως το αναφέρει η Μαρία Τσιριμονάκη, σε αφήγηση του αξέχαστου σ' όσους τον γνώρισαν Ali Onay.

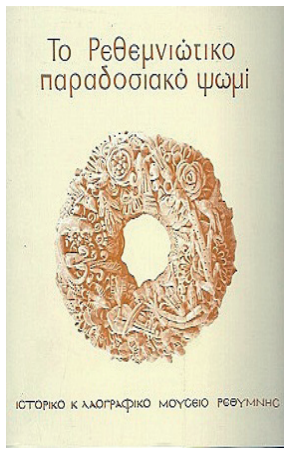

«...του λέει το κορίτσι: -Ναι, Σελίμ, αλλά εγώ είμαι Χριστιανή και δε μπορώ ν' αλλαξοπιστήσω. Αυτός ήτονε μορφωμένος άνθρωπος και της λέει: -Εσύ τη θρησκεία σου κι εγώ τη δική μου. Το πρώτο παιδί που θα γεννηθεί θα είναι ο Αλή, το δεύτερο θα είναι Γιάννης. Το πρώτο κορίτσι θα είναι Φατίμη, το δεύτερο Μαρία... Όταν απόθανε αυτή η κυρία επήγανε παπάδες και τη σηκώσανε από του Σελίμ Μπέη το κονάκι, και πήγανε και τη θάψανε στο νεκροταφείο τω Χριστιανών». Ο Σελίμ Μπέης μάλιστα της είχε κτίσει ιδιωτικό εκκλησάκι για να μπορεί να εξασκήσει τα θρησκευτικά της καθήκοντα. Δυστυχώς κατά την αναστήλωση του κτηρίου τα θεμέλιά του δεν αναγνωρίστηκαν, έτσι που να διατηρηθούν για να διακινούνται μια ισχυρή ρεθιμνιώτικη ιστορία αγάπης σε μια δύσκολη εποχή.

«Φάλκωνας» με τον τίτλο «Τα μουσεία του Ρεθύμνου και η εκπαιδευτική τους προσφορά» κι εκείνη ανταποκρίθηκε αμέσως. Έτσι κι εγώ θεώρησα υποχρέωσή μου να υποστηρίξω την ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων στο Μουσείο, ξεκινώντας με το πρόγραμμα «Η διακώμηση και τα σύμβολα στα υφαντά της Κρήτης», στηριγμένο στις μελέτες της Ροδούλας Σταθάκη. Το εμπύχωσε, με ζωγραφική και μουσική μεταξύ άλλων, η Ειρήνη Κλάδου, η οποία μέχρι τότε προσέφερε στον «Φάλκωνα» το πρόγραμμα «Η θαλάσσια χελώνα στις ακτές μας». Το πρόγραμμα του Λαογραφικού σημείωσε μεγάλη επιτυχία, χωρίς όμως συνέχεια στις επόμενες χρονιές.

Θα συνεχίσω όμως με το Μουσείο, όπως το γνώρισα και το στηρίξα κατά δύναμιν ήδη πριν από ένα τέταρτο του αιώνα. Είχα απευθυνθεί στην Πρόεδρο του το 1997 με αίτημα τη χορηγία της έκδοσης του Κέντρου Περιβαλλοντικής Αγωγής και Ενημέρωσης

Ακολούθησε το 1998 μια από τις δύο καλύτερες εκθέσεις του Μουσείου. Είχε προηγηθεί βέβαια το 1983 η έκθεση για το «Ρεθιμνιώτικο παραδοσιακό ψωμί», στο οποίο έχω αναφερθεί στις «Αναδιφώσεις» στο παρελθόν και που ελπίζω το φωτογραφικό της τουλάχιστον τμήμα, με καλλιτέχνη τον Ανδρέα Θεοδωράκη, να ξαναέλθει κάποτε στο φως. Η δεύτερη πάντως έκθεση είχε τον τίτλο «Ρέθυμνο 1898-1913. Από την Αυτονομία στην Ένωση» και αποτέλεσε σταθμό για την πόλη μας. Επιμελήτριά της ήταν η Λουίζα Καραπιδάκη, η οποία ούσα Ηρακλειώτισσα κατάφερε να μας ενώσει στον κοινό σκοπό. Γιατί, δεν είναι μυστικό ότι στο Ρέθυμνο δεν διακρινόμαστε για την κουλτούρα συνεργασίας μας, όσοι ασχολούμαστε με τον τομέα που συμβατικά περιγράφεται με τον όρο «των γραμμάτων».

Ας δούμε όμως ποιοι ήταν οι συνεργαζόμενοι: ο Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, η Ευγενία Μπουρνόβα, η Μαρία Τσιριμονάκη, ο Γιάννης Σπανδάγος, ο Κώστας Ξεζάκης, ο Παναγιώτης Καμηλάκης, η Ροδούλα Σταθάκη, η Μιχάλης Παπαδάκης (Δάνδολος), η Ζαχαρένια Σημαντηράκη, η Γιάννης Παπιμούτγλου, ο Πάρος Εκκεκάκης και ο Ανδρέας Νανάκης. Και μέσα σ' αυτά τα «θηρία» να 'σου κι εγώ, ένας νέος τότε δάσκαλος, που έγραφα το κεφάλαιο της εκπαίδευσης και πρόσφερα στο Μουσείο δύο συλλεκτικές καρτ ποστάλ

από το οικογενειακό αρχείο. Το αποτέλεσμα υπήρξε εξαιρετικό, τόσο της έκθεσης όσο και του καταλόγου της, στον οποίο συνεργαστήκαμε οι παραπάνω και που παραμένει μέχρι σήμερα κλασικός.

Πρόταση ανάγνωσης

Προμηθευτείτε σε συμβολική τιμή, διαβάστε και πλουτίστε τη βιβλιοθήκη σας με το βιβλίο για το Ρέθυμνο επί Κρητικής Αυτονομίας, στο οποίο αναφερθήκαμε. Είναι όχι μόνο πνευματικό κόσμημα αλλά και αισθητικό, όντας μία από τις δουλειές του Βαγγέλη Παπιμούτγλου, που δεν θα μπορούσαν να λείπουν από ένα μελλοντικό Μουσείο Τυπογραφίας στον τόπο μας. Ο «διαδραστικός», όπως θα τον ονομάζαμε σήμερα, χάρτης πολεοδομικής εξέλιξης της πόλης, που σχεδίασαν με τον Γιάννη Σπανδάγο, ήταν πρωτοποριακός και αποτελεί, μεγεθυμένος, ένα από τα πιο επιδραστικά εκθέματα του Μουσείου.

* Ο Χάρης Στρατιδάκης είναι Δρ Παιδαγωγικής-ιστορικός ερευνητής-συγγραφέας strharis@yahoo.gr, 2831055031